

Н.П. Пашина

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ: КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Аналізуються підходи та концепції впливу процесів глобалізації на формування та збереження національної ідентичності. Показано, що глобалізація, формування інформаційного суспільства обумовлює багаторівневості та багатоскладовий характер ідентичності, ведуть до розмивання сформованих моделей національної ідентичності. Ускладнення ієрархії ідентичностей усередині держави актуалізують формування громадянської ідентичності, як інструмента консолідації національних спільнот або наддержавних об'єднань.

Ключові слова: ідентичність, національна ідентичність, громадянська ідентичність, наднаціональна ідентичність, глобалізація, інформаційне суспільство.

Прискорення процесів глобалізації і динаміка світового суспільного розвитку значно ускладнили механізми формування політичної свідомості й поведінки людини, призвели до змін загальної структури ідентифікаційних орієнтирів. Ідентичність більшості людей сучасного світу стала набувати все більш складного та багаторівневого характеру. При цьому, як демонструє суспільна практика, різні «рівні» ідентичності далеко не завжди можуть гармонійно поєднуватися одна з другою.

Процеси глобалізації, принципи плюралізму та мультикультуралізму призводять до того, що в ліберальних демократичних суспільствах смисли ідентичностей конкурують між собою і пропонуються різними соціальними акторами, а політики ідентичностей здійснюються як політики «визнання». Розширення кола суб'єктів, які беруть участь у колективному конструюванні ідентичностей і пропонують свої варіанти суспільних цілей і цінностей, послаблюють домінуючу роль держави в цьому процесі й ускладнюють сам процес боротьби за ідентичність.

Спроби сучасних держав боротися за збереження і відтворення загального для всієї громадянської нації культурного простору наштовхуються на супротив двох різноспрямованих векторів соціокультурного розвитку: з одного боку, культурного та інформаційного глобалізму, який уніфікує ідентифікаційні зразки, з іншого – розпад громадянської (національної) солідарності під тиском особливих вимог етнічних, релігійних, мовних, субкультурних спільнот [1].

Таким чином, різні орієнтири ідентифікаційних процесів у сучасному глобальному світі та розмивання традиційних паттернів ідентичності ускладнюють формування та збереження національної ідентичності, що в свою чергу значно впливає на розвиток та стабільність держав.

Зростання уваги науковців до цієї проблематики підкреслює її актуальність. Проблеми ідентичності в умовах глобалізованого світу досліджуються в роботах зарубіжних та вітчизняних вчених: В. Андрусіва, З. Баумана, Ю. Габермаса, Ж. Дерріди, М. Кастельса, С. Картунова, В. Лапкіна, В. Лота, М. Нічоги, В. Пантіна, Н. Пелагеші, М. Розумного, І. Семененко, М. Степико, І. Тимофєєва, С. Трояна, Ю. Хабермаса, С. Хантінгтона та ін., в яких представлений широкий теоретико-методологічний матеріал для аналізу даного феномену.

Ціллю статті є аналіз підходів та концепції впливу процесів глобалізації на формування та збереження національної ідентичності.

Вплив процесів глобалізації на політичне самовизначення громадян явище універсальне для країн сучасного світу.

Під глобалізацією розуміють процес соціальних змін останніх двох десятиліть, що полягає у формуванні єдиного всесвітнього ринку (тобто перемоги лібералізму в загальносвітовому масштабі), всесвітньої інформаційної відкритості (Інтернет), появи нових інформаційних технологій, а також збільшення глобального культурного зв'язку між людьми і народами [2].

На думку Е. Гідденса, під глобалізацією слід розуміти інтенсифікацію соціальних відносин, які пов'язують віддалені райони таким чином, що локальні феномени формуються під впливом подій, що відбуваються на дуже великій від них відстані, а глобальні – у великій мірі визначаються локальними змінами [3, с. 64].

Глобалізація зовсім не означає зниження ролі локального. Англійський соціолог Р. Робертсон, ввів у науковий обіг термін «глокалізація», який означає, що процеси глобалізації та локалізації відбуваються одночасно, що локальне є аспектом глобалізації, глобальне створює локальне [4, с. 30].

Взаємодію глобального й локального в сучасному світі описує відомий польсько-англійський соціолог З. Бауман у своїй книзі «Індивідуалізоване суспільство»: «Наші залежності сьогодні повністю глобальні, а наші дії, проте як раніше локальні» [5, с. 149].

Ідентичність у ході глобалізації змінюється через посилення взаємодії культур, вона стає більш плюралістичною. Проблема ідентичності в процесі глобалізації включає позначення свого місця в транснаціональному економічному просторі, культурну ідентичність, персональну ідентичність тощо. У результаті розмивається «національна», за країною походження, ідентичність, вона втрачає свої міцні орієнтири. У держави з'являються конкуренти у вигляді мережевих спільнот, транснаціональних корпорацій, наднаціональних структур.

Таким чином, процеси глобалізації та розвиток інформаційного суспільства, призвели до виникнення складних суспільств з «гібридною», множинною, змішаною ідентичності їхніх громадян, тобто до плюралізації ідентичності [6; 7]. Тому ідентичність у сучасному суспільстві перестає бути самоочевидною і передбачуваною і може мати розпливчастий, а іноді навіть і конфліктний характер.

На думку українського вченого В. Андрусіва, в епоху глобалізації та інформаційного суспільства проблема колективної ідентичності постає ще одним викликом існуванню держави-нації, бо в сучасних умовах на передній план виходять нові ідентичності, які стають більш важливими ніж базові (класові чи національні), і від того, як вони будуть впливати на державу, залежить її майбутня доля [8].

В. Лапкін, І. Семененко та В. Пантін у своїй спільній роботі «Ідентичність у системі координат світового розвитку» виділяють два полюси об'єктів ідентифікації у сучасному світі. На першому полюсі знаходиться космополітичне всесвітнє громадянство, в основі якого лежать норми, правила і принципи глобального ринку, загальні моделі поведінки груп, залучених у таку діяльність людей. Другий полюс формується національною ідентичністю, орієнтованою на образ національної держави, в якій, на думку авторів, зростає значення етнічних, релігійно-конфесійних, цивілізаційних та інших, перш за все «вторинних», ідентифікаційних орієнтирів [9].

Таким чином автори вважають, що сучасні процеси глобалізації ведуть до розмивання національно-державної ідентичності, що, у свою чергу, впливає на розвиток окремих країн і цілих регіонів світу. «Загострення національних почуттів і підйом на цій хвилі націоналістичних рухів у розвинених країнах Заходу виявляється однією з відповідей на виклики культурного глобалізму, який претендує на уніфікацію і знеособлення ідентичності. Зміна культурної фізіономії розвинутих суспільств пов'язується в масовій свідомості і з потоками інокультурної імміграції, які

розглядаються як загроза не тільки нинішньому і майбутньому економічному й соціальному благополуччю, але й власне унікальному культурному потенціалу розвитку. Ці виклики актуалізуються в зростанні політичної підтримки правих партій і радикально-націоналістичних ідейних угруповань».

Зростання уваги до теми і проблематики ідентичності відображує поглиблення глобальних процесів відчуження в суспільстві, процесів самовідчуження індивіда. Уся сукупність ідентифікаційних орієнтирів, поданих у глобальному комунікаційному просторі (а сьогодні його охоплення тотальне і фактично не знає винятків), перебуває в стані перманентних радикальних перетворень. Уся система позиціонування індивіда формує його соціальний габітус, втрачає колишню визначеність і стає об'єктом конструювання як з боку самого індивіда, так і з боку різного роду суб'єктів соціальної політики і політики ідентичності. Результатом цього стають соціокультурні зміни, що відбуваються всюди і з високим рівнем динамізму і лабільності, а разом із тим – незворотній процес розпаду традиційних фундаментальних механізмів і способів підтримки ідентичності. Іншими словами, стан загальної кризи ідентичності стає нормою [10, с. 71].

За висловом С. Хантінгтона «Криза національної ідентичності стала глобальним феноменом» [11, с. 12-13]. У своїй роботі «Хто ми? Виклики американській національній ідентичності» С. Хантінгтон відзначає, що криза ідентичності характерна сьогодні для всіх націй незалежно від «статусу успішності». Ці питання однаково важливі як для виникаючих молодих держав, так і для держав, давно «укорінених» у світовій геополітичній структурі. Складнощі формування ідентичності особливо характерні для тих держав, які включають в себе кілька етнічних, релігійних або лінгвістичних груп.

Проблема ідентичності в умовах глобалізації та формування інформаційного суспільства отримала детальне висвітлення в роботах відомого західного дослідника М. Кастельса. Автор розглядає соціальну структуру, яка формується у глобальному масштабі, як систему мереж. М. Кастельс вважає, що домінуючі функції і процеси в сучасному світі все більше виявляються організованими за принципом мереж. «Саме мережі складають нову соціальну морфологію наших суспільств, а поширення «мережевої» логіки, значною мірою, позначається на ході й результатах процесів, пов'язаних із виробництвом, повсякденним життям, культурою та владою» [12]. У своєму науковому дослідженні «Влада ідентичності» М. Кастельс обґрунтовує причинний зв'язок між відкритістю, динамічністю структури мереж та збереженням самотності й самоідентифікації особистості [13].

На початку інформаційного століття криза легітимності, наголошує автор, позбавляє інститути індустріальної епохи їхнього сенсу та їхніх функцій. Суверенітет сучасної національної держави, над якою починають домінувати глобальні мережі багатства, могутності й інформації, значно звужується. «Політичні доктрини, що ґрунтуються на промислових інститутах та організаціях, починаючи від демократичного лібералізму, що базується на національній державі, і, закінчуючи соціалізмом, який спирається на інститут праці, у нових соціальних умовах виявляються позбавленими свого практичного сенсу. У результаті цього вони втрачають привабливість і, в прагненні вижити, йдуть шляхом нескінченних мутацій, залишаючись за спиною нового суспільства, як запилені знамена забутих війн» [14, с. 297].

Головну роль у житті людей починають відігравати глобальні, «мережеві» структури, що витісняють колишні форми особистої та вічної залежності. «Нова влада полягає в інформаційних кодах, у представницьких іміджах, на основі яких суспільство організовує свої інститути, а люди будують своє життя і приймають рішення щодо своїх вчинків. Центрами такої влади стають уми людей» [15, с. 304].

В якості суб'єктів інформаційного століття М. Кастельс виділяє дві основні потенційні сили. Першою силою виступають так звані пророки, які символічно уособлюють невдоволення і виступають від імені незадоволених. Другою й основною силою науковець вважає мережеву децентралізовану форму організації і втручання, яка характеризує нові соціальні рухи й яка слугує відображенням і противагою домінуючій логіці мереж у інформаційному суспільстві.

«Наш історичний зір – пише М. Кастельс – так звик до струнких колон, яскравих прапорів і писаних прокламацій, які проголошують соціальні перетворення, що ми знаходимося в розгубленні, коли стикаємося з все більш широкими змінами в світі символів, які мають всеохоплюючий проникаючий характер і пропускаються через фільтри найрізноманітніших мережевих структур, подалі від центрів влади. Саме на цих задвірках суспільства, чи то альтернативні електронні мережі або ж найнижчі мережі спротиву спільноти, я бачу історичне зародження нового суспільства, яке народжується в муках завдяки могутності самотності» [16, с. 307].

Таким чином, сприйняття політичного контенту в кіберпросторі значно впливає на формування політичних ідентичностей. На зміну односпрямованим медійним каналам політичної комунікації приходять моделі Інтернету, засновані на складному процесі взаємопереплетіння джерел інформування населення і, відповідно, створення іміджу держав та політиків. У кіберпросторі індивід має можливість вільного вибору політичної ідентичності, при цьому його інтеракції можуть мати як відкритий, так і анонімний характер, що збільшує можливість самовираження особистості.

Проблеми української національної ідентичності в умовах глобалізації досліджує Н. Пелагеша в монографії «Україна у смислових війнах постмодерну: трансформація української національної ідентичності в умовах глобалізації» [17]. Науковець аналізує сучасний етап трансформації української національної ідентичності, що відбувається під впливом процесів глобалізації та регіоналізації. Н. Пелагеша визначає, що найбільший вплив на українську національну ідентичність мають наднаціональні європейська та панросійська ідентичності, що формуються в ЄС і СНД, і наголошує, що дослідження процесів трансформації національної ідентичності під впливом глобалізаційних процесів можливе на основі конструктивістської парадигми, яка розглядає національну ідентичність як один із типів колективних ідентичностей. З такої позиції ідентичність не є вродженою універсальною або утворенням, іманентно притаманним особі чи групі. Вона конструюється соціумом, народжується та зникає під впливом певних соціальних та культурних процесів, змінюється разом з ними, а тому безпосередньо пов'язана з проблемою дискурсу [18, с. 218].

Н. Пелагеша вважає, що сучасна регіональна поляризація України та її динаміка є наслідком не тільки культурних відмінностей між населенням сходу та заходу України, що склалися історично, а й результатом політики наднаціональної панросійської ідентичності, що проводиться Російською Федерацією [19, с. 222].

В аспекті впливу глобалізації на ідентичність в українському науковому дискурсі все частіше актуалізується проблема лімітрофного (прикордонного, периферійного) розташування. Зокрема, С. Троян вважає, що «з одного боку, східні кордони України виступають лінією розмежування між Європою і Росією як окремою російсько-євразійською цивілізацією, з іншого – Росія вважає західні кордони України лінією розмежування між НАТО і простором СНД, який розглядає як зону своїх особливих інтересів» [20, с. 188-190].

Автор вважає, що «Україна є лімітрофом у трьох вимірах. У геополітичному вона опинилася між НАТО і Росією. В економічному – між країнами з переважно ринковою, економікою Заходу і державно-монополістичною під контролем нового правлячого класу економікою Росії. У духовно-моральному – між тоталітарно-моноідеологічним

минулим і багато в чому невизначеним майбутнім у формі фактично лише ідеї про правову, демократичну, соціально орієнтовану державу».

Лімітрофне становище автор визначає як проміжне. «Якщо народ «лімітрофа» не укорінюється в структуру якоїсь регіональної цивілізації, то його самоутвердження у формі незалежної держави залишається проблематичним, як проблематично здійснити і створення своєї консолідованої локальної цивілізації».

Популярною в науковому середовищі є тема зіткнення цивілізацій. Спираючись на С. Хантінгтона, який вважає, що Україна знаходиться на перехресті світових цивілізацій, які об'єднують у собі різні етнічні та релігійні субкультури, науковці аналізують, яким чином «зіткнення цивілізацій» всередині України відбивається на стані українського суспільства. На думку С. Трояна, Україна «знаходиться на перехресті трьох великих і потужних цивілізаційних просторів – західноєвропейського, євразійського, ісламського, тому в українському суспільстві очевидні розходження й навіть протистояння щодо культурноцивілізаційних орієнтацій. Належність України до периферійних зон декількох цивілізацій дозволяє визначити її приналежність до розколотих цивілізацій» [21, с. 188-190].

Приблизно такої ж позиції дотримується і М. Нічога, який стверджує, що причиною кризи національної ідентичності в Україні є її цивілізаційний розкол, який несе в собі потенційний конфлікт аж до конфлікту культур, націй і цивілізацій. Автор підкреслює, що конфлікт, який розколює Україну, є конфліктом між західною та православною цивілізаціями.

Крім того, автор вважає, що тривала геополітична невизначеність негативно позначається на внутрішньому стані українського суспільства. «Якби ми не страждали на кризу ідентичності, вважає автор, то давно були б або зі східноєвропейськими сусідами в ЄС, або ж у Росії. В обох випадках ми точно опинилися б на вищому рівні добробуту, ніж є зараз» [22].

Недостатньо виражена загальнонаціональна ідентичність загострює протиріччя між ідентичностями та конфліктність політичного процесу, що, у свою чергу, підсилює фрагментацію суспільства, може спровокувати громадянське протистояння, аж до розколу держави.

Виходячи з вищевикладеного, проблема формування консолідованої політичної ідентичності в Україні є однією з найактуальніших завдань, що стоять перед українською державою, суспільством і політичною наукою.

Криза національної ідентичності, на думку багатьох авторів, висуває на перший план її громадянську складову. Громадянська ідентичність стає свого роду впливовою зброєю в процесах політичної інтеграції сучасного світу. Мова йде не тільки про «всесвітнє громадянство» (як найбільш послідовне і «завершене» відображення абстракції «світового ринку»), але й, зокрема, про європейське громадянство (громадянство Євросоюзу).

На думку В. Лапкіна у громадянській ідентичності, яка лежить в основі реального політичного самовизначення індивіда, його самоототожнення з політичною нацією, сучасне суспільство намагається знайти спротив у протистоянні натиску як глобалізму, так і ксенофобії. Ця обставина набуває особливого значення, зважаючи на загострення національних почуттів і зростання на цій хвилі націоналістичних рухів у розвинених країнах Заходу, зростання політичної підтримки правих партій і радикально-націоналістичних ідейних угруповань, збільшення впливу радикальних настроїв у більшості проблемних регіонів світу [23, с. 73].

Національно-громадянську ідентичність можна розглядати як колективну ідентичність, що має політичні та історико-культурні підстави. Вона «включає не тільки лояльність до держави, але й ототожнення громадянами країни уявлення про це

співтовариство, відповідальність за долю держави і почуття людей (гордість, образи, розчарування, песимізм чи ентузіазм)» [24, с. 11-12].

В основі громадянської ідентичності закладено політичне самовизначення індивіда як громадянина – члена політичної нації та «ідентичність державної спільності, яка підтримує інституційні основи політичної нації та забезпечує реалізацію громадянських прав через громадські інститути» [25, с. 8-13].

В цілому, у сучасній науковій літературі все частіше йдеться про громадянство як інструмент консолідації національних спільнот або наддержавних об'єднань (наприклад, Євросоюзу), а також про «всесвітнє громадянство» як найбільш послідовне і «завершене» відображення абстракції «світового ринку».

Процеси глобалізації та соціально-політичні трансформації сучасного світу, інтеграційні та дезінтеграційні процеси в регіонах, крах старих і утворення нових політичних режимів, зумовили необхідність сфокусувати увагу дослідників на політиці ідентичності: концепціях, моделях і механізмах її впровадження, особливостях її формування в різних країнах.

Політика ідентичності в умовах глобалізації розглядається в двох аспектах: на національному рівні (в основному аналізуються проблеми взаємозв'язку загальногромадянської та етнічної ідентичностей) і на проблемах формування ідентичності наднаціонального характеру в інтегрованих групах держав, у першу чергу в Європейському Союзі.

Таким чином, розмивання сформованих моделей національної політичної ідентичності під впливом економічної та культурної глобалізації, взаємовплив глобальних і локальних змін різного рівня (так званої глокалізації) обумовлює багаторівневість та багатоскладовий характер ідентичності. Це фрагментує суспільство та ускладнює процес формування загальнодержавної ідентичності, яку потрібно розглядати як «цементуючу» основу консолідації громадян, важливий ресурс стабілізації політичної системи і суспільного розвитку. Ускладнення ієрархії ідентичностей усередині держави актуалізують формування громадянської ідентичності, як інструмента консолідації національних спільнот або наддержавних об'єднань.

Громадянська ідентичність при демократії не виключає відмінність і індивідуальність, «вона шукає форми їх узгодження на основі принципу прихильності рівності і свободі». Водночас, сформовану загальнодержавну або наддержавну ідентичність ми не можемо подавати як досконалу гармонію соціальних відносин. На думку вчених, в сучасному світі, який глобалізується, «ми завжди будемо мати справу з «конфліктним консенсусом» [Цит. за: 26].

Список використаної літератури

1. Лапкин В. Идентичность в системе координат мирового развития [Электронный ресурс] / В. Лапкин, И. Семенов, В. Пантин // Политические исследования. — 2010. — № 3. — Режим доступа : <http://gtmarket.ru/laboratory/expertize/2010/2699>. — Назв. с экрана.; Lapkin V. Identichnost v sisteme koordinat mirovogo razvitiya [Elektronnyy resurs] / V. Lapkin, I. Semenenko, V. Pantin // Politicheskie issledovaniya. — 2010. — № 3. — Rezhim dostupa : <http://gtmarket.ru/laboratory/expertize/2010/2699>. — Nazv. s ekrana.

2. Федотова В. Г. Глобальный капитализм: три великие трансформации. Социально-философский анализ взаимоотношений экономики и общества / В. Г. Федотова, В. А. Колпаков, Н. Н. Федотова. — Москва : Культурная революция, 2008. — 608 с.; Fedotova V. G. Globalnyy kapitalizm: tri velikie transformatsii. Sotsialno-filosofskiy analiz vzaimootnosheniy ekonomiki i obshchestva / V. G. Fedotova, V. A. Kolpakov, N. N. Fedotova. — Moskva : Kulturnaya revolyutsiya, 2008. — 608 s.

3. Giddens A. Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age / A. Giddens. — Stanford, Calif. : Stanford University Press, 1991. — 256 p.

4. Robertson R. Glocalization : Time-Space and Homogeneity-Heterogeneity / R. Robertson // *Global Modernities* / Ed. by M. Featherstone, S. Lash, R. Robertson. — London : GBR, 1995. — P. 30.

5. Bauman Z. *The Individualized Society* / Z. Bauman. — Cambridge, 2001. — P. 149.

6. Гидденс Э. Социология / Э. Гидденс. — Москва : Эдиториал УРСС, 1999. — 303 с.; Giddens E. *Sotsiologiya* / E. Giddens. — Moskva : Editorial URSS, 1999. — 303 s.

7. Мартьянов В. С. Конфликт идентичностей в политическом проекте Модерна: мультикультурализм или ассимиляция / В. С. Мартьянов // *Идентичность как предмет политического анализа : сб. ст. по итогам Всероссийской научн.-теор. конф., 21-22 окт. 2010 г. ИММО РАН.* — Москва : ИММО РАН, 2011. — С. 36–42.; Martyanov V. S. *Konflikt identichnostey v politicheskom proekte Moderna: multikulturalizm ili assimilyatsiya* / V. S. Martyanov // *Identichnost kak predmet politicheskogo analiza : sb. st. po itogam Vserossiyskoy nauchn.-teor. konf., 21-22 okt. 2010 g., YMEMO RAN.* — Moskva : IMEMO RAN, 2011. — S. 36–42.

8. Андрусів В. Конструювання колективної ідентичності: виклики глобальним державам [Електронний ресурс] / А. Андрусів. — Режим доступу : <http://politiko.ua/blogpost68429>. — Назва з екрану.; Andrusiv V. *Konstruiuvannia kolektyvnoi identychnosti: vyklyky hlobalnym derzhavam* [Elektronnyi resurs] / A. Andrusiv. — Rezhym dostupu : <http://politiko.ua/blogpost68429>. — Nazva z ekranu.

9. Лапкин В. Вказ.праця.; Lapkin V. *Vkaz.pratsia*.

10. Лапкин В. В. Проблемы формирования идентичности в условиях глобализации / В. В. Лапкин // *Идентичность как предмет политического анализа : сб. ст. по итогам Всероссийской научн.-теор. конф., ИММО РАН, 21–22 окт. 2010 г.* — Москва : ИММО РАН, 2011. — С. 70–74.; Lapkin V. V. *Problemy formirovaniya identichnosti v usloviyakh globalizatsii* / V. V. Lapkin // *Identichnost kak predmet politicheskogo analiza : sb. st. po itogam Vserossiyskoy nauchn.-teor. konf., YMEMO RAN, 21–22 okt. 2010 g.* — Moskva : IMYeMO RAN, 2011. — S. 70–74.

11. Huntington S. *Who are we? The Challenges to America's National Identity* / S. Huntington. — N.Y., L., Toronto, Sydney, 2004.

12. Кастельс М. Становление общества сетевых структур [Электронный ресурс] / М. Кастельс // *Информационная эра: экономика, общество и культура [1996-1998].* — Режим доступа : <http://www.buk.irk.ru/library/book/search1.htm>. — Назв. с экрана ; Kastels M. *Stanovlenie obshchestva setevykh struktur* [Elektronnyy resurs] / M. Kastels // *Informatsionnaya era: ekonomika, obshchestvo i kultura [1996-1998].* — Rezhim dostupa : <http://www.buk.irk.ru/library/book/search1.htm>. — Nazv. s ekrana.

13. Кастельс М. Власть идентичности [Электронный ресурс] / М. Кастельс // *Новая постиндустриальная волна на Западе : антология / под ред. В. Л. Иноземцева.* — Москва : Academia, 1999. — Режим доступа : http://iir-mp.narod.ru/books/inozemcev/page_1003.html. — Назв. с экрана ; Kastels M. *Vlast identichnosti* [Elektronnyy resurs] / M. Kastels // *Novaya postindustrialnaya volna na Zapade : antologiya / pod red. V. L. Inozemtseva.* — Moskva : Academia, 1999. — Rezhim dostupa : http://iir-mp.narod.ru/books/inozemcev/page_1003.html. — Nazv. s ekrana

14. Там само. — С. 297; Tam samo. — S. 297.

15. Там само. — С. 304; Tam samo. — S. 304.

16. Там само. — С. 307; Tam samo. — S. 307.

17. Пелагеша Н. Україна у смислових війнах постмодерну: трансформація української національної ідентичності в умовах глобалізації / Н. Пелагеша. — Київ : НІСД, 2008. — 288 с. ; Pelahesha N. *Ukraina u smyslovykh viinakh postmodernu: transformatsiia ukrainskoi natsionalnoi identychnosti v umovakh hlobalizatsii* / N. Pelahesha. — Kyiv : NISD, 2008. — 288 s.

18. Там само. – С. 218; Tam samo. – S. 218.
19. Там само. – С. 222; Tam samo. – S. 222.
20. Троян С. Сучасна Україна: від локальної цивілізації до консолідації суспільства / С. Троян // 20 років незалежності України: здобутки, втрати і стратегії майбутнього : матер. XI наук.-практ. конф., 19 трав. 2011 р., м. Київ. — Київ : Національна академія управління, 2011. — 404 с. ; Troian S. Suchasna Ukraina: vid lokalnoi tsyvilizatsii do konsolidatsii suspilstva / S. Troian // 20 rokiv nezalezhnosti Ukrainy: zdobutky, vtraty i stratehii maibutnoho : mater. KhI nauk.-prakt. konf., 19 trav. 2011 r., m. Kyiv. — Kyiv : Natsionalna akademiia upravlinnia, 2011. — 404 s.
21. Там само. – С. 188-190; Tam samo. – S. 188-190.
22. Нічога М. Зіткнення цивілізацій посеред України [Електронний ресурс] / М. Нічога // Сайт Інтернет-видання «Українська правда». — Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/articles/2010/06/11/5126765/>. — Назва з екрану.; Nichoha M. Zitknennia tsyvilizatsii posered Ukrainy [Elektronnyi resurs] / M. Nichoha // Sait Internet-vydannia «Ukrainska pravda». — Rezhym dostupu : <http://www.pravda.com.ua/articles/2010/06/11/5126765/>. — Nazva z ekranu.
23. Лапкин В. В. Проблемы формирования идентичности в условиях глобализации... - С. 73; Lapkin V. V. Problemy formirovaniya identichnosti v usloviyakh globalizatsii... - S. 73.
24. Дробижева Л. Национально-гражданские идентичности и толерантность в России и в Украине / Л. Дробижева, Е. Головаха // Национально-гражданские идентичности и толерантность. Опыт России и Украины в период трансформации / под редакцией Л. Дробижевой, Е. Головахи. — Київ : Институт социологии НАН Украины ; Институт социологии РАН, 2007. — 280 с.; Drobizheva L. Natsionalno-grazhdanskіe identichnosti i tolerantnost v Rossii i v Ukraine / L. Drobizheva, Ye. Golovakha // Natsionalno-grazhdanskіe identichnosti i tolerantnost. Opyt Rossii i Ukrainy v period transformatsii // pod redaktsiye L. Drobizhevoy, Ye. Golovakhi. — Kyiv : Institut sotsiologii NAN Ukrainy ; Institut sotsiologii RAN, 2007. — 280 s.
25. Семененко И. С. Идентичность в предметном поле политической науки / И. С. Семененко // Идентичность как предмет политического анализа : сб. ст. по итогам Всероссийской научн.-теор. конф., 21-22 окт. 2010 г., ИММО РАН. — Москва : ИММО РАН, 2011. — С. 8–13; Semenenko I. S. Identichnost v predmetnom pole politicheskoy nauki / I. S. Semenenko // Identichnost kak predmet politicheskogo analiza : sb. st. po itogam Vserossiyskoy nauchn.-teor. konf., 21-22 okt. 2010 g., YMEMO RAN. — Moskva : IMEMO RAN, 2011. — S. 8–13.
26. Миненков Г. Я. Политика идентичности: взгляд современной социальной теории [Электронный ресурс] / Г. Я. Миненков. — Режим доступа : <http://rudocs.exdat.com/docs/index-258930.html>. — Назв. с экрана; Minenkov G. Ya. Politika identichnosti: vzglyad sovremennoy sotsialnoy teorii [Elektronnyy resurs] / G. Ya. Minenkov. — Rezhim dostupa : <http://rudocs.exdat.com/docs/index-258930.html>. — Nazv. s ekrana.

Стаття надійшла до редакції 09.10.2015 р.

Pashina N.

GLOBALIZATION INFLUENCE ON FORMATION OF NATIONAL IDENTITY: CONCEPTUAL ANALYSIS

The article analyzes the approaches and the concepts of impact of globalization on the formation and preservation of national identity of modern nations. The analysis of works by foreign and local scientists such as V. Andrusiv, Z. Bauman, E. Giddens, M. Kastels, V. Lapkin, G. Mynenkov, M. Nichoga, V. Pantin, N. Pelahesha, R. Robertson, I. Semenenko, S. Troian, V. Fedotova, S. Hantington and others, shows that the acceleration of globalization and the dynamics of world social development have complicated the mechanisms of the formation of

political consciousness and human behavior and led to the changes in the basic structure of identification guidelines. The identity of modern world people is getting more and more complex, multilayered, and pluralistic. It makes "national" (according to the country of origin) identity more blurred and it makes it lose its strong guidance. There are competitors represented by a network of communities, multinational corporations and supranational organizations in every state. This fragments society and hinders the formation and preservation of national identity, influences the development of particular countries and entire regions of the world. The national identity crisis, according to many authors, is becoming normal.

Works by famous Spanish scholar Manuel Castells highlights the identity issues in terms of globalization and the creation of information society. He believes that the main role in people's lives is being played by the global, network-type organizations and the dominant functions and processes in the modern world are mostly organized by the network principle.

Analysis of the current condition of the transformation of Ukrainian national identity which is caused by the influence of globalization and regionalization, civilizational and limitrophe factors, is based on the works by following Ukrainian scholars: V. Andrusiv, N. Pelahesha, M. Nichoga, S. Troian. The author concludes that the blurred national identity sharpens the contradiction between identities and heats up the conflict in political process. With this in mind, the issue of forming the consolidated political identity in Ukraine is one of the most urgent for the Ukrainian state and society.

The paper demonstrates that the more complicated the hierarchy of identities within states, the more active the formation of civic identity as an instrument of consolidation of ethnic communities or supranational organizations is. Identity politics is of a great importance for the formation of civil identity, which, in the context of globalization, is studied by two aspects. First aspect is the national level (analyzes the problem of the relationship between general civil and ethnic identities), second aspect is the issues of supranational identity formation within the framework of the integrated groups of states and in the European Union in particular.

Key words: *identity, national identity, civil identity, supranational identity, globalization, the information society.*

РЕЦЕНЗЕНТИ: *Лусак В.Ф., д.і.н, проф., Молчанова М.В., к.і.н, доц.*

УДК 323.1:94(470 + 571: 477)“1917/1920”

I. Piliaiev

EVOLUTION OF THE ANTI-BOLSHEVIK RUSSIA'S NATIONALITIES POLICY IN 1917-1920

The author analyzes historical origins, ideological foundations, distinctive features and evolutionary dynamics of the nationalities policy of the regimes which had officially represented, after the October 1917 Revolution until the end of the active phase of the Civil War (November 1920), the All-Russian supreme authority as an alternative to the Bolshevik one (the Ufa Directory, the Omsk Government, the Government of South Russia) or had embodied the White struggle for the restoration of such authority (the political centres attached to leaders of the Volunteer Army and the Armed Forces of South Russia).

It is concluded that the ideas of "non-predetermination" and the imperially understood "National Russia", advocated by the all-Russian anti-Bolshevik governments until the White movement's military catastrophe in the winter of 1919-1920, made it impossible to form a